

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра загальної психології та психології розвитку особистості

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: **«Психологічні особливості життєвих стратегій особистості»**
«Psychological peculiarities of life strategies of personality»

Виконала: студентка заочної форми навчання
спеціальності 053 Психологія
Гереско Юлія Сергіївна

Керівник к. псих. н., доц. Крюкова М. А. _____

Рецензент к. псих. н., проф. Чернявська Т. П.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ від . .2018 р.

Захищено на засіданні ЕК № 2

протокол № від . .2018 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

_____ Кіресва З. О.
(підпис)

_____ Якупов П. А.
(підпис)

Одеса – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ ТА ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ В ПСИХОЛОГІЇ	6
1.1. Людина як суб'єкт життєдіяльності	6
1.2. Психологічна структура життєвих стратегій та перспектив як основних складових спрямованості особистості.....	11
1.3. Теоретичне підґрунтя дослідження життєвих стратегій особистості.....	24
Висновки до першого розділу.....	34
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТА ЕТАПИ ДОСЛІДЖЕННЯ	35
2.1. Методологічні засади дослідження життєвих стратегій особистості.....	35
2.2. Основні етапи та завдання емпіричного дослідження.....	37
2.3. Основні методи та методики дослідження.....	40
Висновки до другого розділу.....	45
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ ОСОБИСТОСТІ	46
3.1. Мотиваційно-ціннісна складова особистості як суб'єкту життєтворчості.....	46
3.2. Когнітивна орієнтація особистості у виборі життєвих стратегій.....	61
3.3. Психологічні особливості вибору особистістю життєвого шляху.....	70
Висновки до третього розділу.....	74
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Актуальність дослідження у напрямі життєвих стратегій викликана структурними змінами в українському суспільстві, які призводять до трансформацій у побудові людиною планів на власне життя, тобто за умов суспільних трансформацій змінюються і життєві стратегії людей.

Сучасне українське суспільство опинилося на перетині низки труднощів, які виникають унаслідок неможливості організувати, контролювати й передбачати власне майбутнє. Невпевненість українського народу у завтрашньому дні пов'язана насамперед із масовим безробіттям, кардинальною зміною реформ, катастрофами, масовими внутрішніми (понад півтора мільйона внутрішньо переміщених осіб із зони збройного конфлікту на Донбасі) та зовнішніми міграціями українців переважно до країн ЄС, що значно зросли у зв'язку з відсутністю видимих перспектив внутрішнього розвитку України і триваючою російсько-українською війною.

Все це не тільки впливає на погіршення якості життя та добробуту населення, а й породжує у свідомості людини чимало психологічних проблем. Саме тому основним завданням особистості залишається освоєння і структуризація не тільки навколишнього середовища, а й свого внутрішнього світу, який вона висловлює через певні способи організації власного життя. Саме вони становлять підстави для здійснення людиною вибору та прийняття рішення щодо життєвої стратегії.

Як суб'єкт життєдіяльності людина постійно вирішує завдання встановлення пріоритету між власними суперечностями, потребами й інтересами, між зовнішньою заданістю і прагненням свободи, між цінностями та вимогами. Сукупність таких виборів і рішень організують життєвий простір особистості, а переважні способи прийняття рішень утворюють життєві стратегії особистості, які є ключовими в дослідженні.

У загально-психологічному плані проблема життєвих стратегій ґрунтується на теоретичній базі з досліджень, які висвітлюються в працях К.О. Абульханової-Славської, Б.Г. Ананьєва, Л.І. Анциферової, О.Г. Асмолова, Г.О. Балла, М.О. Бердяєва, Е. Берна, О.С. Васильєвої, Є.І. Головахи, Є.А. Демченко, І.Г. Єрмакова, Г.С. Костюка, О.О. Кроніка, Д.О. Леонтєва, С.Д. Максименка, В.О. Моляко, С.Л. Рубінштейна, Л.В. Сохань, Т.М. Титаренко, В.О. Татенко тощо.

Серед сучасників цю тему розглядають С.І. Бабатіна, Н.Г. Богданова, Ю.В. Гончаренко, О.Б. Іванкова-Стецюк, А.В. Кабиш-Рибалка, Н.В. Кириченко, С.В. Крутько, М.А. Крюкова, М.П. Кухта, І.Л. Марков, К.А. Марчук, О.С. Мельник, Л.О. Мороз, В.А. Ницета, Н.Г. Пилипенко, Г.В. Пирог, С.О. Ставицька, С.М. Хоружий, Я.В. Чаплак, Н. В. Чепелева, Г.В. Чуйко, Т.В. Шелег, В.М. Ямницький, А. V. Shamne тощо.

У західній психологічній науці теоретичним підґрунтям досліджуваної нами проблеми є наукові розробки А. Адлера, Ш. Бюлер, А. Маслоу, В. Франкла, Е. Фромма, З. Фрейда, К.Г. Юнга та ін.

Мета дослідження. Теоретично та практично дослідити психологічні особливості життєвих стратегій особистості.

Завдання:

1. Надати теоретичний аналіз основних уявлень про проблему життєвого шляху та життєвих стратегій в психологічній науці.
2. Емпірично дослідити мотиваційну та ціннісну складові особистості в процесі життєтворчості.
3. Проаналізувати особливість когнітивної орієнтації особистості у виборі життєвих стратегій.
4. Визначити співвідношення мотиваційно-ціннісних та когнітивних особливостей з вибором особистістю життєвих стратегій.

Об'єкт дослідження: людина як суб'єкт життєдіяльності.

Предмет дослідження: психологічні особливості життєвих стратегій особистості.

Методи дослідження: метод теоретичного аналізу та синтез літературних джерел з проблеми дослідження; метод психолого–діагностичного дослідження з використанням конкретних методик: методика О.Б. Фанталової «Рівень співвідношення «цінності» та «доступності» в різних життєвих сферах»; опитувальник Дж. Роттера «Локус контролю»; методика «Спрямованість особистості» Смекала-Кучери; тест-опитувальник Д.О. Леонтьєва «Смисложиттєві орієнтації»; опитувальники Ю.М. Орлова «Потреба у досягненнях»; метод математично–статистичної обробки отриманих даних за допомогою статистичного пакету PASWStatistics 25.0 компанії IBM, кореляційний аналіз (на основі коефіцієнту кореляції Пірсона), порівняльний аналіз, описова статистика, t-критерій Стюдента та графічне подання результатів.

База дослідження. 60 студентів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, з яких 32 дівчини та 28 хлопців, віком 19-21 років.

Практична цінність дослідницької роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані психологами в розробці рекомендацій щодо формування конструктивних життєвих стратегій особистості. Також у розробці орієнтованих на особистість та її психологічне благополуччя засобів психологічної, консультативної та розвивальної роботи в ході життєтворчості; у розробці системи спеціальної психологічної підтримки, спрямованої на комплексне вирішення сукупності організаційно-методичних та психолого-педагогічних проблем сприяння розвитку мотиваційно-ціннісної сфери особистості.

Структура і об'єм роботи. Загальний об'єм роботи 96 сторінок, з яких основного тексту – 81 сторінка. Робота містить вступ, 3 розділи, 9 підрозділів, 26 таблиць, 4 діаграми, висновки, додатки. У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, визначається мета, предмет та об'єкт дослідження. Основна частина присвячена дослідженню поставленої проблеми. У висновках сформульовано основні результати дослідження. Список використаних першоджерел складає 66 літературних джерел.

ВИСНОВКИ

Результати теоретико-методологічного аналізу психологічних особливостей життєвих стратегій дали змогу сформулювати наступні висновки.

1. На основі теоретичного узагальнення досліджень проблеми особистості в процесі життєтворчості було з'ясовано, що людина як суб'єкт життєдіяльності має здатність побудувати оптимальну гармонійну життєву позицію; може реалізувати її в часі як життєву лінію, яка відповідає типу особистості (її здібностям, потребам, мотивам і її семантичному інтегралу – домагань, саморегуляції, задоволеності) та оптимальному для неї способу самовираження, самореалізації в сукупності наявних обставин; має відповідну своєму психологічному типу життєву перспективу і, головне, може переживати, проектувати і реалізувати сенс свого життя.

Визначення психологічної структури життєвих стратегій та перспектив як основних складових спрямованості особистості встановило, що спрямованість особистості характеризується її потребами, потягами, бажаннями, інтересами, схильностями, ідеалами, цінностями, світоглядом, переконаннями та мораллю. Складовими стратегій особистості виступають перцептивні, смисложиттєві, ціннісні, нормативні і цільові орієнтації, які формуються в процесі розвитку особистості і обумовлені специфікою суспільства, в якому особистість розвивається.

Особистість як суб'єкт життєвого шляху володіє вищими життєвими здібностями – свідомістю, активністю і здатністю до організації часу. Свідомість як здатність особистості проявляється в організації життєвого шляху, яка пов'язана з його масштабами, його цінностями, його змінами. Активність є вищою особистісною здатністю людини як суб'єкта життєвого шляху, її направленістю у відповідності зі своїми індивідуально-психологічним типом. Життєвою здатністю є здатність до організації часу

життя, що виявляється у життєвій перспективі, у співвідношенні послідовності – одночасності діяльностей, у своєчасності, у здатності прискорення.

Аналіз теоретичного підґрунтя дослідження життєвих стратегій особистості виявив, що життєва стратегія є своєрідним універсальним законом, способом існування людини в різноманітних сферах її життя, яка являє собою принципову здатність особистості до поєднання власної індивідуальності з умовами життя, до її відтворення та ризику. Виробляючи стратегію життя, одні люди переважно спираються на соціально-психологічні тенденції, на оточуючих людей, використовують соціальні ситуації, інші ж – на внутрішні можливості, свої сили і самостійно підтримують визначальну лінію життя, треті оптимально їх об'єднують, четверті постійно вирішують суперечності між ними.

2. Емпірично досліджено мотиваційну та ціннісну складові особистості в процесі життєтворчості.

За методикою вивчення цінностей О.Б. Фанталової групу найбільш значущих цінностей для хлопців-студентів складають орієнтації на «Любов», «Свобода як незалежність у вчинках і діях», «Матеріально-забезпечене життя», «Цікава робота». Абсолютно незначущими цінностями є орієнтації на «Красу природи і мистецтва», та «Творчість». Групу найбільш значущих цінностей для студенток складають орієнтації на «Любов», «Здоров'я (фізичне і психічне)», «Щасливе сімейне життя». Абсолютно незначущими цінностями є орієнтації на «Красу природи і мистецтва», «Свобода як незалежність у вчинках і діях» та «Творчість».

Порівняння даних значущості цінностей виявило значимі відмінності між хлопцями та дівчатами у наступних ціннісних орієнтаціях: «активне, діяльне життя», «здоров'я (фізичне і психічне)», «матеріально-забезпечене життя», «свобода як незалежність у вчинках і діях», «щасливе сімейне життя».

Показано, що максимально доступною цінністю для чоловічої групи виявилася орієнтація на «Пізнання». Практично недоступними у чоловічій виборці виявилися: «Творчість», «Краса природи і мистецтва» та «Активне,

діяльне життя». Максимально доступною цінністю для жіночої групи виявилася орієнтація на «Любов» та «Краса природи і мистецтва». Практично недоступними у дівчачій виборці виявилися: «Впевненість у собі», «Цікава робота» та «Свобода як незалежність у вчинках і діях».

Порівняння даних доступності цінностей виявило значимі відмінності у доступності наступних ціннісних орієнтацій: «активне, діяльне життя», «здоров'я (фізичне і психічне)», «краса природи і мистецтва», «любов», «наявність хороших і вірних друзів», «впевненість у собі», «пізнання», «свобода як незалежність у вчинках і діях».

Також на основі розходження показників «значимості-доступності» цінностей серед хлопців був виявлений внутрішній конфлікт, що спостерігається в таких життєвих цінностях як «Щасливе сімейне життя», «Свобода як незалежність у вчинках і діях», «Матеріально-забезпечене життя», «Любов», «Активне, діяльне життя», «Здоров'я (фізичне і психічне)», «Цікава робота» та «Краса природи і мистецтва». Серед дівчат внутрішній конфлікт спостерігається в таких життєвих цінностях як «Щасливе сімейне життя», «Свобода як незалежність у вчинках і діях», «Пізнання», «Впевненість у собі», «Наявність хороших і вірних друзів», «Любов», «Матеріально-забезпечене життя», «Цікава робота» та «Здоров'я (фізичне і психічне)».

Порівняльний аналіз середніх значень опитувальника мотивації досягнення Ю.М. Орлова не виявив значущих відмінностей в рівні мотивації досягнення, що в жіночій та чоловічій групах знаходиться на середньому рівні. Такі результати свідчать про відсутність вираженої тенденції: іноді респонденти прагнуть до успіху, іноді уникають невдачі. Усвідомлення даної ситуації дозволяє їм самім почати керувати своєю мотивацією. Можна посилити мотивацію досягнення успіху, якщо добре усвідомити, в чому конкретно цей успіх полягає.

За даними методики «Спрямованість особистості» Смекала-Кучери встановлено, що хлопці-студенти мають ділову спрямованість, а дівчата-студентки мають особистісну спрямованість. Виходячи з результатів

порівняльного аналізу бачимо, що у хлопців ділова спрямованість більше виражена, ніж у дівчат. Але навідміну від хлопців, серед дівчат більше виражена спрямованість на взаємні дії.

3. В ході емпіричного дослідження проаналізовано особливості когнітивної орієнтації особистості у виборі життєвих стратегій.

Дані опитувальника Д.О. Леонтєва «Смисложиттєві орієнтації» свідчать, що у в чоловічій та жіночій групах життя вважається осмисленим при наявності цілей, задоволенні, що отримуються при їх досягненні і впевненості у власній здатності ставити перед собою цілі, вибирати завдання з практичних, і добиватися результатів. Також виявлено, що у юнаків субшкали «цілі в житті», «результативність життя» та «локус контролю – життя» знаходяться переважно на середньому рівні. А субшкала «локус контроль – Я» та «процес життя» на високому рівні. У дівчат субшкали «цілі в житті», «процес життя», «результативність життя» та «локус контролю – життя» знаходяться переважно на середньому рівні. А субшкала «локус контроль – Я» на високому рівні. За допомогою порівняльного аналізу були виявлені значимі відмінності між хлопцями та дівчатами у такій смисложиттєвій орієнтації як «цілі в житті».

Високі бали «Локус контролю-Я» відповідають уявленню юнаків та дівчат про себе як про сильних особистостей, які мають достатню свободу вибору, щоб побудувати своє життя у відповідності зі своїми цілями і уявленнями про його сенс.

Опитувальник Дж. Роттера «Локус контролю» надав інформацію про те, що у хлопців високий рівень має шкала інтернальності в галузі невдач, на низькому рівні знаходиться шкала інтернальності у сімейних стосунках. У дівчат високий рівень має шкала інтернальності в галузі досягнень, на низькому рівні знаходиться шкала інтернальності стосовно здоров'я і хвороб.

Порівняльний аналіз свідчить про значимі відмінності між хлопцями та дівчатами у таких видах спрямованості локусу контролю як «Шкала інтернальності в галузі невдач», «Шкала інтернальності у сімейних стосунках», «Шкала інтернальності стосовно здоров'я і хвороб».

Також в чоловічій та жіночій групах шкала загальної інтернальності на високому рівні, що в свою чергу відповідає високому рівню суб'єктивного контролю над будь-якими значущими ситуаціями.

4. Встановлено особливості психологічні особливості вибору особистістю життєвого шляху за допомогою кореляційного аналізу.

Визначено, що умовою вибору конструктивного життєвого шляху у дівчат є: шкала інтернальності в галузі досягнень, життєва цінність «Свобода як незалежність у вчинках і діях», мотивація досягнення; у хлопців: шкала загальної інтернальності, ділова спрямованість, життєві цінності «Активне, діяльне життя» та «Цікава робота».

Встановлено, що умовою вибору помилкових життєвих стратегій у дівчат є: особистісна спрямованість, життєві цінності «Щасливе сімейне життя» та «Любов», колективістська спрямованість; у хлопців: шкала інтернальності в галузі невдач, життєва цінність «Впевненість у собі» та знижена мотивація досягнення.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні психологічних особливостей життєвих стратегій в залежності від емоційних, професійних, соціальних, інтелектуальних та психосоматичних якостей особистості, а також в залежності від впливу життєзмінних аспектів Всеукраїнського реформування та вступу до ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова–Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова–Славская. – М. : Мысль, 1991. – 248 с.
2. Адлер А. Наука жить / А. Адлер. – Киев: Port–Royal, 1997. – 315 с.
3. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – СПб.: Питер, 2001. – 288 с.
4. Анцыферова Л. И. К психологии личности как развивающейся системы / Л. И. Анцыферова // Психология формирования и развития личности. – М.: Наука, 1981. – 366 с.
5. Бабатіна С.І. Особливості формування життєвої стратегії в юнацькому віці:теоретичний аналіз питання / С.І. Бабатіна // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. Вип. 2 – Т. 1. – Херсон, 2015. – С. 120–126.
6. Берн Э. Игры, в которые играют люди: Психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют в игры: Психология человеческой судьбы / Э. Берн; [пер. с англ.]. – Мн.: ООО «Попурри», 2005. – 512 с.
7. Богданова Н.Г. Основні фактори формування культури життєтворчості особистості / Н.Г. Богданова // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. – 2011. – № 2. – С. 266–271.
8. Брушлинский А. В. Психология субъекта / А. В. Брушлинский– М.: Институт психологии РАН; СПб. : Алетейя, 2003. – 272 с.
9. Васильева О.С. Изучение основных характеристик жизненной стратегии человека/ О.С. Васильева, Е.А. Демченко // Вопросы психологии. – 2007. – №4. – С. 74–85.
10. Василюк Ф. Е. Психология переживания (анализ преодоления критических ситуаций) / Ф. Е. Василюк. – М.: Изд–во Моск. ун–та, 1984. – 200 с.

11. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е. И. Головаха – Киев: Наукова думка, 1988. – 144 с.
12. Головаха Е.И. Психологическое время личности / Е.И. Головаха, А.А. Кроник. – М.: Смысл, 2008. – 267 с.
13. Гончаренко Ю.В. Соціально–психологічні особливості якості життєвого простору особистості / Ю.В. Гончаренко // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін–ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2016. – № 41. – С. 108–116.
14. Гусев А.И. Толерантность к неопределенности как составляющая личностного потенциала / А.И. Гусев // Личностный потенциал: структура и диагностика / под ред. Д.А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2011. – С. 300–330.
15. Єрмаков І. Г. Життєвий проект особистості: від теорії до практики. Практико–зорієнтований посібник / І. Г. Єрмаков, Д. О. Пузіков. – Київ: Освіта України, 2007. – 212 с.
16. Злобіна О. Суспільна криза і життєві стратегії особистості / О. Злобіна, В. Тихонович–К. : Стилос, 2001. – 238 с.
17. Илаева Р.А. Сущность жизненной стратегии и её типологии / Р.А. Илаева, Н.Н. Савина // Современные проблемы науки и образования. – 2016. – № 6. – URL: <http://www.science–education.ru/ru/article/view?id=25635>
18. Іванкова–Стецюк О. Між двома світами: актуальні життєві стратегії постраждалих від військового конфлікту на сході України. / О. Іванкова–Стецюк, І. Марков // Народознавчі зошити. 2018. – № 1. – С. 103–111.
19. Кабиш–Рибалка А.В. Життєві стратегії як творчі засоби проектування життєвого шляху особистості. / А.В. Кабиш–Рибалка // Наука і освіта. – 2016. – №5. – 95–99.
20. Катасанов О.М. Соціально–психологічні особливості формування конфліктологічної компетентності особистості в критичні періоди її розвитку: Дис. канд. псих. наук за спеціальністю 19.00.05. / О.М. Катасанов. –

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля МОН України. – Сєвєродонецьк, 2018. – 266 с.

21. Кириченко Н. Категорія життєвого проекту у психології життєтворчості / Н. Кириченко // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. – 2011. – № 2. – С. 261–265.

22. Кононенко О. І. Теоретичні підходи до вивчення ціннісних орієнтацій особистості в психології / О. І. Кононенко // Вісник Одеського національного університету. Психологія – 2011. – 16, вип. 7. – С. 117–125.

23. Костюченко Л. Г. Введение в теорию личности: социокультурный подход : Учебное пособие для вузов / Л. Г. Костюченко, Ю. М. Резник. – М. : Независимый институт гражданского общества, 2003. – 272 с.

24. Крупельницька Л. Ф. Напрями сучасної психотерапії : Навчальний посібник / Л. Ф. Крупельницька. – ТОВ "Інтерсервіс", 2018. – 296 с.

25. Крутько С.В. Психологічні особливості життєвих стратегій особистості / С.В. Крутько, М.А. Крюкова // Психологія. – Одеса: Вісник ОНУ, 2011. – Т.16, Вип 7. – С. 126 – 132.

26. Кухта М.П. Життєві перспективи: поняття, структура, функції та види / М.П. Кухта // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2016. – Вип. 69–70. – С. 57–66.

27. Левченко А. В. Особливості морального розвитку засуджених за злочини різного ступеня тяжкості / А. В. Левченко; наук. кер. Г. Ш. Коваль; ОНУ ім. І.І. Мечникова, ІМЕМ, Каф. соціальної та прикладної психології. – Одеса, 2017. – 59 с.

28. Легун О. Сенс, сенсотворення, сенсожиттєві стратегії як динамічні характеристики особистості / О. Легун // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. – 2011. – № 2. – С. 277–281.

29. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М. : Смысл, Академия, 2005. – 352 с.

30. Леонтьев Д.А. Самоактуализация как движущая сила личностного развития: историко–критический анализ / Д.А. Леонтьев // Современная психология мотивации. – М. : Смысл, 2002. – С. 13 – 46.

31. Лушин П.В. Невизначеність і типи ставлення до неї: ситуація психологічної допомоги / П.В. Лушин // Психологічне консультування і психотерапія. – 2016 – Т. 1. – № 5. – С. 33–40.

32. Максименко С. Д. Особистість: прогноз розвитку і життєвий шлях // Психологія учіння людини: генетико–моделюючий підхід : монографія / С. Д. Максименко. – К. : Слово, 2013. – 590 с.

33. Мартинюк І. Специфіка побудови життєвих стратегій та перспектив представниками різних вікових груп / І. Мартинюк, М. Кухта // Соціологія, політологія, наук. журн. – К. : НАУ, 2014. – №1. – С. 34–40.

34. Марчук К. А. Наративне дослідження формування базової життєвої позиції студентів ВНЗ / К. А. Марчук, Г. В. Пирог // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Психологічні науки». – Випуск 2. Том 2. – Херсон, 2017. – С. 37–41.

35. Мдивани М. О. Методика исследования жизненных стратегий личности / М. О. Мдивани, П. Б. Кодесс // Вопросы психологии. – 2006. – №4. – С. 146–150.

36. Менегетти А. Словарь образов / А. Менегетти. – Л.: Экос, 1991. – 112 с.

37. Мурадян О.С. Життєві стратегії особистості в умовах соціальних змін: соціологічний аналіз / О.С. Мурадян // Соціологічні студії. – Луцьк: Східноєвроп. нац. ун–т ім. Лесі Українки, 2013. – № 1 (2). – С. 49–54.

38. Ненчук О. М. Індивідуалізація як контекст життєвої перспективи особистості в умовах сучасного суспільства / О.М. Ненчук // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: збірник наукових праць. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – № 18. – С. 446–449.

39. Нюттен Ж. Н. Мотивация, действие и перспектива будущего / Ж. Н. Нюттен; Под ред. Д.А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2004. – 608 с.

40. Пирог Г. В. Зв'язок життєвих стратегій сучасної молоді з психологічним віком: теоретичні аспекти / Г. В. Пирог, Л. О. Мороз // Сучасні наукові дослідження в психології та педагогіці – прогрес майбутнього. – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2018. – С. 22–25.

41. Пирог Г. В. Особливості смисложиттєвих орієнтацій користувачів соціальних мереж раннього дорослого віку / Г.В. Пирог, О.К. Мельник // «Прикладні аспекти психології особистісного зростання». Випуск 2. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2017. – С. 30–35.

42. Посацький О.В. Психологічна семантика поняття "майбутнє" в уявленнях сучасної української молоді / О.В. Посацький // Молодіжна політика: проблеми та перспективи : [зб. наук. пр.]. – Дрогобич : [Ред.-вид. від. ДДПУ ім. І. Франка], 2010. – С. 409–412.

43. Резник Т. Е. Жизненные стратегии личности / Т. Е. Резник, Ю. М. Резник // Социологические исследования. – 1995. – № 12. – С. 100–105.

44. Резник Ю.М. Жизненные стратегии личности (опыт комплексного анализа) / Ю. М. Резник, Е.А. Смирнов. – М.: Институт человека РАН, Независимый ин-т гражданского об-ва, 2002. – 260 с.

45. Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості: монографія / НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка ; за ред. Н. В. Чепелевої. – К. ; [Кіровоград] : [Імекс–ЛТД], 2013. – 275 с.

46. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. Человек и мир / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2003. – 512 с.

47. Сабирова Л. С. Особенности жизненной стратегии личностей с различным уровнем перфекционизма в период взрослости / В. Е. Купченко, Л. С. Сабирова // Ом. науч. вестн. – 2013. – № 2. – С. 159–163.

48. Сербін–Жердецька І. А. Психологічні особливості життєвого вибору особистості / І. А. Сербін–Жердецька // Вісник Одеського національного університету. Психологія. – 2014. – Т. 19, Вип. 2. – С. 291–297.

49. Созонтов А.Е. Основные жизненные стратегии российских студентов / А. Е. Созонтов // Вестник МГУ. Серия.14 «Психология». – 2003. – № 3. – С. 15–23.

50. Сохань Л. Життєва компетентність у технології життєздійснення / Л. Сохань, І. Єрмаков // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство : наук.– метод. зб. – К.: Контекст, 2015. – 336 с

51. Ставицька С. О. Індивідуальні форми організації особистістю життєвого шляху / С. О. Ставицька, Н. Г. Пилипенко // Вісник Одеського національного університету. Психологія. – 2014. – Т. 19, Вип. 1. – С. 314–323.

52. Становлення особистості як суб'єкта власного життя. // Проблеми особистості в сучасній науці: Результати та перспективи дослідження: міжнародна конференція молодих науковців. – 2018. – №20. – С. 167–170.

53. Татенко В. О. Суб'єктно–вчинкова парадигма в сучасній психології / В. О. Татенко // Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько–психологічні студії / [за заг. ред. В. О. Татенка]. – К. : Либідь, 2006. – С. 335–337.

54. Титаренко Т.М. Психологічні практики конструювання життя в умовах постмодерної соціальності: монографія / Т.М. Титаренко, О.М. Кочубейник, К.О. Черемних. – К. : Міленіум, 2014. – 206 с.

55. Фрейд З. Неудовлетворенность культурой / З. Фрейд // Вопросы общества. Происхождение религии; [пер. на рус. язык А. М. Боковой]. – М.: ООО «Фирма СТД», 2008. – 606 с.

56. Фромм Э. Душа человека / Э. Фромм. – М.: «Республика», 1992. – 109 с.

57. Хоружий С. М. Психологічна робота з посттравматичними стресовими розладами у військовослужбовців Збройних Сил України. Частина 1: Когнітивно–біхевіоральні підходи в роботі з ПТСР : Навчальний посібник / С. М. Хоружий. – НДЦ ГП ЗСУ, 2017. – 50 с.

58. Швалб Ю. М. Мотиваційні підстави життєдіяльності особистості. / Ю. М. Швалб. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія. – 2018. – С. 60–64.

59. Шевандрин Н. И. Социальная психология в образовании / Н. И. Шевандрин. – М. : ВЛАДОС, 1995. – 544 с.
60. Шелег Т. В. Психологічні передумови життєтворчості особистоті у досвіді дитинства / Т. В. Шелег // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – 2015. – № 2. – С. 97–103.
61. Шелег Т. В. Розвиток рефлексії у молодшому шкільному віці як передумова життєтворчості / Т. В. Шелег // Актуальні проблеми психології: Психологія розвитку дитини в умовах дошкільної та початкової освіти. – Харків: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. Костюка НАПН України., 2016. – №1 – С. 133–141.
62. Юнг К.Г. Практика психотерапии. / К.Г. Юнг. – Санкт-Петербург: Университетская книга, 1998. – 416 с.
63. Як будувати власне майбутнє: життєві завдання особистості: [наук. моногр.] / [Т. М.Титаренко, О. Г. Злобіна, Л. А. Лепіхова та ін.]: Національна академія педагогічних наук України. Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград: Імекс–ЛТД, 2012. – 512 с.
64. Ямницький В. М. Життєві перспективи акмеperiodу особистості в контексті психології життєтворчості / В. М. Ямницький // Психологічний журнал. – Рівне: РДГУ, 2018. – Вип. 6. – С. 213–227.
65. Ярема А. И. Соотношение понятий «жизненная стратегия», «успех», «символический капитал» в социогуманитарных науках / А. И. Ярема // Український соціум. – 2010. – № 3 (34). – С. 88–94.
66. Shamne A.V. The concept of psychosocial development in the context of the differential and comparative analysis of the development's types of the personality and the subject / A.V. Shamne // G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 25. – Kamianets–Podilsky: Aksioma, 2014. – P.623–638.